

مقدمه:

با حمد و سپاس بی پایان به درگاه خداوند و با درود و سلام به پیشگاه مقدس پیامبر بزرگوار اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) و جانشینان معصوم ایشان (علیهم السلام).
از آنجا که خالق انسان، هدف از خلقت را طبق فرمایش قرآن کریم که می فرماید:

«هو الذی خلق السموات والارض... لیبلوکم ایکم احسن عملا...»^۱ و کسی است که

آسمانها و زمین را زرای شما خلق کرد... تابیا زما ید کدام یک از شما بهترین عمل را انجام می دهید. و «الذی خلق الموت و الحیاة لیبلوکم ایکم احسن عملا...»^۲ کسی که آفرید مرگ و حیات را تا شما را بیازماید که کدامیک بهترین عمل را انجام می دهید.

آزمودن انسان مقدر فرموده تا انسان ها به عنوان بنده، بهترین عملها را انجام دهند و به هدف خداوند لبیک گویند و مشخص شود چه کسی بهترین عمل را انجام می دهد و از امتحانات الهی سر بلند خارج می شود. همچنین برای این هدف مسیرهای مختلفی سر راه بشر قرار داده از جمله اینکه روز را برای کسب و درآمد و شب تار را برای استراحت تنظیم نموده استراحتی که موجب آسایش تن باشد تا فرد با آمادگی بیشتری روز جدید را آغاز نماید و در پی روزی مقدر شده باشد. اما شب علاوه بر اینکه خاصیت آسایش دهی به جسم را دارد از نظر آرامش بخشیدن به روح نیز پدیده ای خارق العاده است و روح سالم نیز با عبادت و خضوع در برابر خالق بی همتا، آنهم در دل شب و به دور از هیاهوی مادیات به آرامش حقیقی

^۱ - هود/۷

^۲ - ملک/۲

دست پیدا می کند لذا حی لایزال در قرآن کریم می فرماید: «هو الذی جعل لکم اللیل لتسکنوا فیه و النهار...»^۱ او کسی که شب را برای شما قرار داده تا در آن به سکون و آرامش برسید.

حال باید به این اندیشید که قطعا مقصود حق از سکونت و آرامش تنها پرداختن به جسم نیست؛ زیرا انسان دو بعدی همچنان که نیاز مبرمی به جسم سالم دارد احتیاج به روح سالم نیز دارد لذا باید به تربیت روح هم پرداخت. یکی از راه های پرورش روح طبق فرمایش کلام وحی شب زنده داری و تهجد می باشد آنجا که خطاب به رسول مهربانی ها می فرماید: «قم اللیل الا قلیلا»^۲ بخواب و به تنهت بپرداز مگر اندکی و پس از آن برخیز و به نافله مشغول باش تا خداوند تو را به مقام محمود برساند و شب با حقیقت سکونت خود تو را به آرامش واقعی برساند.

بهترین زمان برای خلوت و راز گفتن با محرم اسرار و ابراز نیاز نمودن به قادر مطلق شب هنگام است چرا که روز به خاطر سر و صدا و ارتباطاتی که هر انسانی ناچارا باید با دیگران برقرار کند خصوصا اینکه برخی از امور روزمره انسانها را در خود غرق می کنند شاید آنگونه که می بایست نتوان با محبوب خود خلوت کرد و به راز و نیاز پرداخت اما شب با آن خاصیت تاریکی و مبدا استراحت و خاموشی خود بهترین زمان می باشد برای ابراز نیاز و غبار از دل زدودن؛ غباری که در اثر مادیات دامنگیر انسان می شود.

در پایان لازم به ذکر است که شب زنده داری و تهجد ممکن است برای امور مختلفی صورت گیرد. از جمله: شب زنده داری برای کسب علم، شب زنده داری و تهجد برای خدمت

^۱ - یونس/۶۷

^۲ /مزمل/۲

به خلق و... اما آنچه در اینجا مورد توجه می باشد تهجد و شب زنده داری برای عبادت و راز و نیاز با پروردگار عالمیان می باشد و باید به این نکته توجه شود: تا زمانی که مسأله شب مورد بررسی قرار نگیرد، نمی توان به اهمیت و جایگاه آن و به آرامشی که در شب نهفته است پی برد بنا براین برای فهم و درک و نیز آگاهی از تحولاتی که انسان می تواند در بهره برداری از آن به دست آورد باید این موضوع از ابعاد مختلف مورد بررسی و بحث قرار گیرد که در این تحقیق سعی شده در حد توان و امکانات به مقصد نزدیک شویم.

در هر حال با تمام تلاشی که در جهت غنا و استواری تحقیق، دقت در نقل مطالب ، در بعضی موارد صحت ترجمه و ... صورت گرفته، مطمئناً خالی از نقص و بی نیاز از اصلاح و تکمیل نیست . طبعاً انتقادات و پیشنهادات اساتید محترم و صاحب نظران جهت اصلاح و تکمیل مغتنم خواهد بود .

فصل اول:

کلیات

مقدمه:

برای تنظیم فصل اول به بررسی موضوع از ابعاد مختلف پرداخته شده تا دریچه ای باشد برای آگاهی از عنوان و مقصود تحقیق، لذا در این بخش به تعریف واژه های کلیدی از نظر لغوی و اصطلاحی، و همچنین به تبیین و توضیح موضوع، بیان ضرورت پژوهش، اهداف و نتایج و... پرداخته شده است.

۱ - بررسی موضوع از ابعاد مختلف

۱-۱ تعریف و تبیین موضوع:

انسان موجودی اجتماعی است، اما همین موجود اجتماعی بُعد دیگری در درون خود دارد که مربوط به ارتباط و پیوستگی روحش با رب الارباب خویش است و اگر این ارتباط (خود با خدا) به نحو احسن برقرار شود انسان را درارتباطات روزمره با هموعان خود دچار مشکل نخواهد کرد.

یکی از ثمراتی که از مناجات و راز و نیاز با رب بی نیاز برای بنده حاصل می شود، اخلاق نیکو و تربیت اسلامی است. از آنجا که تربیت و اخلاق در تمام مراحل زندگی بشریت مورد توجه و اهتمام بوده و با پیشرفت دنیای امروز از لحاظ ارتباطات و... و تاثیراتی که از نتیجه این پیشرفت ها شامل حال افراد می شود، به گونه ای که فرد را در غوغای مادیات رها کرده و از معنویت عقب می راند بنابر این نیاز عمیق تری به بازگشت به سوی اخلاقی که انسان به عنوان یک عبد و شخصی که در میان اجتماع است باید در خود داشته باشد؛ وجود دارد.

- ۴۸- ۵ آثار و فواید جسمی.....
- ۵۱- ۶ آثار و فواید روحی و معنوی.....
- ۶۰- نتیجه گیری.....

فصل چهارم: نمونه هایی از تهجد و عبادات شبانه در زندگی و کلام بزرگان

- ۶۲- مقدمه.....
- ۶۲- ۱ _ علی (علیه السلام) و ابوذر مصداقی برای همراهان پیامبر در نماز شب.....
- ۶۳- ۲- حضرت زهرا (سلام الله علیها) و دعا در دل شب.....
- ۶۴- ۳- نماز در تاریکی شب به یاد تاریکی قبر.....
- ۶۵- ۴- بلند کردن تازه عروس و داماد برای نماز شب.....
- ۶۵- ۵- سفارش امام زمان (علیه السلام) به علامه مجلسی به خواندن نماز شب.....
- ۶۶- ۶- سفارش لقمان حکیم به نماز شب.....
- ۶۷- ۷- تهجد امام خمینی (رحمه الله علیه).....
- ۶۸- ۸- بیدار شدن برای نماز شب از لسان عالم ربانی میرزا جواد آقا ملکی تبریزی (رحمه الله علیه).....
- ۶۹- ۹- آب وضو برای نماز شب امام خمینی.....
- ۷۰- ۱۰- دعایی بعد از نماز شب.....
- ۷۰- ۱۱- توصیه عارف بزرگ ملا حسینقلی همدانی به سحر خیزی.....
- ۷۱- ۱۲- سحر خیزی در کلام شهید دستغیب شیرازی.....
- ۷۱- ۱۳- سفارش عارف سالک شیخ حسنعلی نخودکی به نماز شب.....
- ۷۲- ۱۴- سفارش استاد العرفا قاضی طباطبایی به نماز شب.....
- ۷۲- ۱۵- تسبیح در و دیوار همراه با عارف وارسته ملا محمد کاشی.....
- ۷۳- ۱۶- علامه قاضی طباطبایی و سفارش به خلوت شبانهگاهی.....
- ۷۳- ۱۷- ترک تدریس بخاطر عدم شب زنده داری.....
- ۷۴- ۱۸- شب خیزی استاد شهید مرتضی مطهری.....
- ۷۵- ۱۹- اهمیت نماز شب نزد استاد شهید قدوسی.....

- ۲۰- حالات شهید بابایی در نماز شب..... ۷۶
- ۲۱- سحر خیزی و نماز شب از زبان عارف حافظ شیرازی..... ۷۷
- نتیجه گیری/..... ۷۸
- فهرست منابع و مآخذ..... ۸۰

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه الزهراء (سلام الله علیها) شهرستان قروه

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

موضوع:

شب زنده داری و تاثیرات آن بر اخلاق و

تربیت

استاد راهنما:

سرکار خانم پوران منتشلو

استاد داور:

حجت الاسلام والمسلمین آقای صفی زاده

تهیه و تنظیم:

زلیخا سعید محمدی

خرداد ۹۲

صلى الله عليه وسلم

